

“Vi tycker inte att bara för att man har bott på
ett ställe länge har man rätt till precis den
marken och hur den ska nyttjas”

Sveriges ställningstagande till urfolks markrättigheter
nationellt kontra internationellt

Abstract

Denna studie undersöker hur den svenska staten uttrycker sig kring nyttjande av mark för urfolk nationellt kontra internationellt med hjälp av teorierna postkolonialism, intern kolonialism samt saltvattenskolonialism. Således består materialet av uttryck från staten i form av regering, ministrar, Sida samt den statligt finansierade fonden the Tenure Facility. Analysen förs sedan genom metoden *Whats 's the problem represented to be?* vilket resulterar i en analys i fyra steg som påvisar hur svenska staten är positiv till urfolks markrättigheter internationellt men där argumentationen innehåller en omfattande kolonial logik som främst uttrycker sig genom språkliga dikotomier. Medan analysen å andra sidan samtidigt visar hur svenska staten konsekvent osynliggör och nekar samer markrättigheter. Den huvudsakliga slutsatsen blir därför att svenska staten uttrycker sig väsentligt olika om urfolks rättigheter till mark beroende på om det gäller urfolk på ett nationellt eller internationellt plan.

Nyckelord: Sápmi, Sverige, biståndsarbete, postkolonialism, intern kolonialism, markrättigheter

Antal ord: 9 971

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Problemformulering, syfte och frågeställning.....	2
1.2	Kontextuell bakgrund.....	3
1.2.1	Sverige och samerna.....	3
1.2.2	Sverige och bistånd.....	3
1.3	Uppsats disposition.....	4
2	Översikt av forskningsfält	5
3	Teoretiskt ramverk	8
3.1	Postkolonialism.....	8
3.2	Intern kolonialism.....	10
3.3	Sverige och urfolk.....	10
4	Metod	12
4.1	Metodologiska reflektioner.....	13
5	Material	15
5.1	Sida.....	15
5.2	The Tenure Facility.....	16
5.3	Regeringen och Regeringsföreträdare.....	16
5.4	Avgränsning.....	17
6	Analys	19
6.1	Vad är problemet? (1).....	19
6.1.1	Klimatförändringar och tradition respektive icke-beslut.....	19
6.2	Vilka fördomar eller förutfattade meningar ligger som grund till det presenterade “problemet”? (2).....	21
6.2.1	Dikotomi mellan öst och väst samt modernisering.....	21
6.3	Vad är det som osynliggörs i förhållande till den befintliga problemrepresentationen? (4).....	24
6.3.1	Sveriges koloniala historia samt fokus på kultur och språk.....	24
6.4	Vilka problem uppkommer i relation till problemrepresentationen? (5).....	26
6.4.1	Kolonialt arbete och en statligt formad samisk subjektsposition.....	27
7	Slutsatser	29
8	Referenser	32

1 Inledning

§2 st 6 Regeringsformen

Samiska folkets och etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas. Lag (2010:1408).

Samers rättigheter står sedan 2010 skrivet i Regeringsformen. Den nuvarande regeringen jobbar också löpande på att förbättra samers rättigheter på olika sätt, senast genom ett nytt lagförslag om en ny konsultationsordning som ska stärka samers rättigheter (SR, 2020). Vid första anblick verkar det därför som att Sámpí och samers rättigheter är en prioriterad fråga för Sveriges inrikespolitik.

Samtidigt som ovanstående sker har det gått 30 år sedan Sverige sa att de skulle påbörja arbetet med att ratificera ILO 169 konventionen om urfolks rättigheter, trots detta har ännu inget hänt mer än ett antal utredningar. Sverige har heller inte gett samer rätt att ha något slags inflytande över den mark som de har bott på i decennier. Frågan om markrättigheter är istället något som nyligen avgjorts i Högsta domstolen. I det uppmärksammade Girjasmålet där Girjas sameby fick bättre rätt än svenska staten att distribuera jakt och fiskerättigheter i området (NJA 2020, s.3). Samtidigt som detta sker, jobbar statligt finansierade Sida på andra delar av jordklotet med att finansiera andra urfolks rättigheter till mark exempelvis via fonden the Tenure Facility som även har sitt huvudkontor i Stockholm. Denna studie syftar således till att studera hur man kan förstå detta fenomen.

Genom att undersöka hur makt i form av markrättigheter legitimeras och försvaras inom svensk politik blir studien statsvetenskapligt relevant. På grund av att makt är en väsentlig del i hur politik kan förstås, anser vi därför att studien kan tillföra något till den statsvetenskapliga disciplinen (Badersten & Gustavsson, 2010, s. 14–15). Därtill kan studien också anses tillföra en utomvetenskaplig relevans, då den ämnar förstå hur Sverige som stat agerar och uttrycker sig gentemot urfolks markrättigheter både nationellt och internationellt, vilket vi tror är något som intresserar allmänheten (Badersten & Gustavsson 2010, s. 93).

1.1 Problemformulering, syfte och frågeställning

Till synes upplever vi att det återfinns en paradox gällande den svenska statens förhållande till urfolk internationellt respektive nationellt. Vi ser en motstridighet i statens handlande i de olika fallen vilket tycks komma och påverka i olika sfärer, både politiskt och juridiskt. Vi anser det vara av intresse att analysera detta handlande för att kunna få en förståelse till hur denna paradox kan existera utan större problem eller uppmärksamhet. Således syftar vi till att undersöka och försöka förstå hur staten framställer nyttjanderätt för urfolk inom denna till synliga paradox.

Denna studie syftar därför till att undersöka hur Sverige uttrycker sig kring markrättigheter för urfolk i olika delar av världen genom den svenska statens biståndsmyndighet Sida och fonden the Tenure Facility som Sida är delfinansiär till. För att sedan sätta detta i relation till hur Sverige och dess regeringsföreträdare uttrycker sig kring frågan om att ratificera konventionen ILO 169 om urfolks rättigheter. Vidare ämnar vi genom att analysera dessa problemrepresentationer undersöka hur Sverige legitimerar och upprätthåller dessa ståndpunkter främst med hjälp av ett postkolonialt teoriraster. För att åstadkomma detta utgår vår analys från följande frågeställningar;

- Hur uttrycker sig den svenska staten gällande samernas nyttjanderätt över mark jämfört med andra urfolks¹ nyttjanderätt över mark?
- Hur kan denna diskurs förstås utifrån teorierna postkolonialism, intern kolonialism och saltvattenskolonialism?

¹ Vi kommer i denna studie utgå från sametingets benämning och kommer därav att använda oss av termen "urfolk". Sametinget beskriver samerna som ett urfolk utifrån denna definition; "Ett urfolk härstammar från folkgrupper som bodde i landet eller i ett geografiskt område, som landet tillhör, vid tiden för erövring eller kolonisation eller fastställande av nuvarande statsgränser och vilka har behållit en del eller alla sina egna sociala, ekonomiska, kulturella och politiska institutioner." (Sametinget, 2020). Vidare redogör dem hur termen urfolk är att föredra framför termer innehållande "befolkning" eftersom det senare är ett bredare begrepp som tenderar att osynliggöra det är egentliga folket och dess rättigheter som kommer med att klassas som ett urfolk (Sametinget, 2020).

1.2 Kontextuell bakgrund

Carol Bacchi menar att om man på riktigt ska förstå ett politiskt problem måste man också förstå kontexten som det återfinns i (Bacchi 2009, s.21). Detta kapitel kommer därför att fokusera på att ge kontextuell bakgrund kring det politiska problem vi inriktar oss på, för att det i sin tur ska bli lättare för läsaren att förstå studien.

1.2.1 Sverige och samerna

Sedan 1800 talet har det pågått en strid om samernas marker i norr, i och med att eftertraktade naturresurser återfinns där. Det var också då mycket av diskrimineringen och rasismen började mot samerna i och med att det var svenska statens metod för att legitimera att de använde och frantog samerna dess mark (Dahre 2004, s.51). Därefter har diskrimineringen fortsatt, där staten på olika sätt tvingat samer att anpassa sig till samhället på olika sätt, bland annat genom tvångsförflyttning och förbjuda dem att bruka sitt språk. Ett av de mest anmärkningsvärda övergreppen mot samer skedde på 1930 talet då det så kallade rasbiologiska institutet utförde kroppsundersökningar på samerna som ett sätt att undersöka deras ”ras” (Mörkenstam 1999, s. 152).

Under efterkrigstiden (1953–1977) sker ett diskursivt skifte i Sveriges inställning till samerna och staten tillsätter flera utredningar i syfte att främja samers kultur istället för att skända den, samtidigt som de också motsätter sig hur politik kring samer har förts innan. Den svenska staten fortsätter ändå att göra skillnad på samer, då de systematiskt premierade renskötande samer (Mörkenstam 1999, s. 147). Sedan dess har ytterligare åtgärder tagits för att stärka samers rättigheter bland annat genom att sametinget bildades 1993 och samers urfolks status erkändes i regeringsformen 2011 (Samtinget 2020a). Den rättsliga statusen för samers markrättigheter har dock ännu inte ändrats, även fast Sverige var en av de pådragande parterna för ILO 169, som bland annat tydligt ger urfolk nyttjanderätt över sina traditionella marker, har denna konvention ännu inte ratificeras (Samtinget 2020b).

1.2.2 Sverige och bistånd

Sverige har länge varit en stark förespråkare för bistånd och redan 1949 började det så kallade svenska institutet (som upprättats med stöd av utrikesdepartement) att arbeta med bistånd (Öhman 2008, s. 62). 1962 började Sveriges biståndspolitik prioriteras mer konkret då ett enprocentmål infördes (Prop. 1962:100, s.1). Målet var då främst att hjälpa personer i akut nöd och inte nödvändigtvis försöka påtrycka dessa länder ”västerländska värderingar”, då man ansåg att skillnaden mellan Sverige och dessa länder var för stora på den fronten (Prop. 1962:100, s.5). Vidare, idag fokuserar Sverige lika mycket om inte än mer på bistånd då Sverige enligt internationella mätningar är ett av de länder som ger mest bistånd per BNI (Regeringen 2016). Mer specifikt har Sveriges bistånd under den senaste tiden främst inriktat sig mot att bekämpa fattigdom, men också kring tematiska frågor såsom arbete för ökad jämställdhet och insatser för minskad klimatpåverkan (Sida 2020a). Inriktningen på urfolk har dock inte varit ett stort huvudområde för Sida tidigare men sedan 2017 har de som en del av deras klimat och jämställdhetsarbete också tagit ställning till urfolks rätt till mark internationellt både genom olika ”Development talks” och finansiellt stöd till fonden *The Tenure Facility* (Sida 2017a).

1.3 Uppsatsens disposition

Första kapitlet av uppsatsen kommer att introduceras genom en bakgrund på dess övergripande ämne för att sedan presentera dess syfte, frågeställning och disposition. En kontextuell bakgrund presenteras därtill också. Vidare i kapitel två kommer en forskningsöversikt av på ämnet presenteras, med fokus på hur staten har agerat gentemot staten och Sápmi men också analyser på Sveriges biståndspolitik. I kapitel tre kommer teorierna postkolonialism, intern kolonialism samt saltvattenskolonialism presenteras som studiens övergripande teoretiska ramverk. I kapitel fyra beskrivs Carol Bacchis metod *What’s the problem represented to be?* samtidigt som studiens metodologiska utgångspunkt. Kapitel fem ämnar beskriva och lägga fram studiens material som utgörs av uttalande från Sveriges regering, biståndsmyndigheten Sida och the Tenure Facility som Sida är medfinansiär till. Kärnan i uppsatsen som återfinns i kapitel sex kommer analysera och problematisera vårt material med hjälp av metod, teori och tidigare forskning. Avslutningsvis i kapitel sju kommer sammanfattade kommentarer och slutsatser kring vad studien har kommit fram till att presenteras.

2 Översikt av forskningsfält

I detta kapitel kommer det beskrivas och redogöras för ett antal forskningsstudier som denna studie tar avstamp i. I och med att vår studie både rör utrikes/-inrikespolitik och olika slags urfolk blir därför också forskningen som vi tar avstamp i en aning spretig. Främst ligger dock fokus på olika studier om samers rättigheter till mark, men studier om andra urfolk och deras rättigheter tas också upp i främst Öhmans artikel som inriktar sig på bistånd.

Anne Julie Semb beskriver i sin artikel *Why (not) commit?* (2012) om anledningar till att Sverige inte har ratificerat ILO 169 samtidigt som hon jämför detta med Norge och Finland som har ratificerat konventionen och tar upp anledningarna till att de har de faktiskt har anslutit sig till konventionen. Semb drar slutsatsen att både Sverige och Finland har varit kritiska till konventionens syn på markrättigheter samt sett det som ett av det största hindret till ratificering (Semb 2012, s. 145). I frågan om varför Sverige inte skulle vilja ratificera konventionen använder Semb den svenska skogsindustrin som en av anledningarna. Vidare anses en annan anledning vara det faktumet att många privatpersoner i dagsläget äger mycket av marken som idag är renbetesland (Semb, 2012, s. 146). Tillslut skriver Semb att den eventuella konflikten om denna mark mellan ortsbor och samer skulle kunna vara en anledning mot att ratificera konventionen (Semb 2012, s. 146).

I avhandlingen *Nature, Culture, Rights Exploring Space for Indigenous Agency in Protected Area Discourses* (2015) diskuterar Elsa Reimerson diskurser kring urfolkrättigheter till mark, mer specifikt det samiska urfolket. Reimerson vill närmare analysera och kritiskt förstå rättigheterna till mark kopplat till samernas politiska inflytande i frågan utifrån ett kolonialt/postkolonialt teoriraster (Reimerson 2015, s. 5,17). Likt det vi vill undersöka i vår studie, analyserar Reimerson med hjälp av empiri från två sidor, dels diskurser kopplat till urfolk internationellt och vidare nationellt med fokus på Sápmi (Reimerson 2015, s.6). Utifrån denna studie drar Reimerson bland annat slutsatsen att urfolk i hennes avhandling kopplas till traditionell livsstil och hållbar utveckling inom biologisk mångfald (Reimerson 2015, s. 46). Vidare dras också slutsatsen att även om samerna på ett sätt skapar plats för deras sätt att se på

rättigheter, men att det dock är den nationella hegemoniska diskursen den tillslut blir den mest centrala (Reimerson 2015, s.49–51). Avslutningsvis kommer Reimerson fram till att samerna på grund av detta blir oförmögna att vara politiska subjekt då de genom att kopplas ihop med ord som traditionell och natur blir klassade som icke politiska subjekt (Reimerson 2015, s. 51).

Peter Johansson skriver i sin avhandling *Samerna- ett ursprungsfolk eller en minoritet? En studie av svensk samepolitik 1986–2005* (2008) om hur diskurser kring samernas folkrättsliga ställning tar sig i uttryck i främst riksdagsarbetet i stort t.ex. debatter etc (Johansson 2008, s. 6). Bland annat analyserar Johansson hur riksdagsarbetet kring ratificering av ILO 169 i princip har stått stilla i Sverige mellan 1997 och 2008, utredningar har tillsatts men inga fler steg har tagits mot ratificeringen under denna tid (Johansson 2008, s. 256–257). Johansson finner att avkolonialiseringen finns i tre faser, där det tredje steget inkluderar intern kolonialism, och vidare svårigheten för urfolk inom stater att frigöra sig på samma sätt som avkolonisering innan betytt (Johansson 2008, s.245). Johanssons resultat visar på att Sveriges icke ratificering av ILO 169 kan komma att påverka den svenska statens arbete på olika sätt. Konventionen kan exempelvis inte ligga till grund för svenska statens samarbete gällande bistånd med andra länder, då Sverige själva inte ratificerat den. Detta betyder att Sverige kan gå miste om viktiga samarbeten och kontakter internationellt (Johansson 2008, s.260). Johanssons forskning visar även på att Sveriges agerande kring ILO 169 möjligtvis kan försvaga konventions slagkraft. Då att inte ratificera den, som ett land med gott rykte inom mänskliga rättigheter, kan komma och framställa konventionen som klen, vilket Johansson menar på kan komma att påverka urfolk runt om i världen (Johansson 2008, s.261).

May-Britt Öhmans vetenskapliga artikel "*Sverige hjälper*"- *att fostra svenska folket till medvetenhet* (2008) är relevant till det vi ämnar studera på olika sätt. Öhmans artikel diskuterar på vilket sätt Sverige, genom sitt inträde i biståndsfären, framställde "utvecklingsländer" och hur det kom att påverka den svenska statens egen position som (utvecklat) land (Öhman 2008, s.60). Öhman utgår från ett postkolonialt perspektiv, på samma sätt som vi gör i vår studie, och resonerar vidare kring bilden av "vi" och "dem", där hon menar på att svenska staten har genom olika aktörer aktivt verkat för att framställa den visionen (Öhman 2008, s.61). Öhman redogör för hur biståndsarbete utgör i viss del en fortsättning av kolonialtiden, utifrån ett postkolonialt perspektiv (Öhman 2008, s.62), vilket är ett intressant perspektiv för vår studie, då vi ämnar till att applicera det postkoloniala teoretiska ramverket på delar av den svenska statens biståndsverksamhet.

Vid undersökning av tidigare forskning kan vi utläsa att vår studie kan agera som ett bra samt nytt komplement till den forskning som redan existerar. Eftersom vi avser att göra en studie som lägger fokus på svenska staten i förhållande till bistånd samt förhållandet och inställningen till Sámpí i frågan om mark, bedömer vi att vårt resultat kan bidra till tidigare forskning inom flera olika sfärer, bland annat när de gäller att förstå hur intern kolonialism och postkolonialism kan samverka samtidigt.

3 Teoretiskt ramverk

Denna studie kommer använda sig av postkolonialism, intern kolonialism samt saltvattenskolonialism som teoretiskt ramverk. I detta avsnitt kommer därför först en uttömmande beskrivning av vad postkolonialism är och hur detta teoretiska perspektiv kommer användas i vår studie. Sedan kommer intern kolonialism beskrivas och hur detta begrepp och tankesätt kommer användas i vår studie, främst med koppling och i samspel med saltvattenskolonialism och hur man kan förstå Sveriges relation till detta begrepp.

3.1 Postkolonialism

Kolonialism kan beskrivas som när en eller flera aktörer erövrar och kontrollerar land, mark och tillgångar på en plats där andra människor redan bor och verkar (Loomba 2015, s. 19). Postkolonialism i sin tur bör därför förstås huvudsakligen som en frigörande process från det koloniala systemet (Loomba 2015, s. 38). Vidare kanaliseras detta ut i idéer och teorier kring hur denna process kan se ut och hur kolonialistiska strukturer tar sig i uttryck i dagens samhälle. Dessa teorier har främst en poststrukturalistisk grund där språk och dess makt att skapa dikotomier i språket är centralt, vilket också är något som vi kommer fokusera på i vår studie (Reimerson 2015, s.25). Postkolonialism har även sin grund i en marxistisk teoribildning där fokus är att förstå hur kapitalism och kolonialism samverkar och skapar ojämna maktförhållande mellan de båda (Reimerson 2015, s.26). Postkolonialism bör dock inte förstås som ett avslut på kolonialismen i sig utan snarare som ett ifrågasättande av nuvarande koloniala strukturer (Loomba 2005, s. 26).

En person som har beskrivit hur kolonialistiska strukturer kan uttrycka sig är Edward Said som menar att kolonialistiska strukturer har skapat en dikotomi mellan västvärlden och Orienten. Denna dikotomi menar Said bland annat möjliggör för att människorna i väst ses som rationella och intellektuella medan människorna i Orienten, det vill säga före detta koloniserade länder, ses i som irrationella och ointellektuella (Loomba 2015, s. 62–63). Vidare tar sig dikotomier

mellan väst och Orienten i uttryck i ord som manligt/kvinnligt, natur/kultur och traditionellt/modernt (Said, 2000, s. 324–325, 459,471,480–481). Said menar också att det som utmärker Orientalism är att Orientalisten hela tiden är närvarande i frågan om Orienten, där konsekvensen således blir Orientalisten kan närvara på bekostnad av Orientens (Said 2000, s. 327). Sammanfattnings kommer studien därför använda sig av främst av det postkoloniala begreppet “den andra” i analysen som ett sätt att analysera hur västvärlden (Sverige) ser på orienten, som i detta fall kommer vara både samerna och de urfolk som representeras i Sidas material.

Det bör ändå tilläggas att Edward Said har fått kritik för hur han homogeniserar västvärlden och använder sig av en statisk förståelse av öst och väst (Loomba 2015, s. 57). Med detta i åtanke anser vi dock att Suids idéer och beskrivningar om kolonialistiska strukturer går att använda i frågan om Sámpí även om det geografiska området inte återfinns i öst, då vi argumenterar för att det går att analysera dess utsatthet på liknande sätt som andra kolonier. Likande tankegångar är något som även Mohanty uttrycker, då hon menar med hjälp av Arif Dirlik att dikotomin öst/väst eller nord/syd ska förstås ur sin metaforiska betydelse snarare än som en geografisk lokalisering. Då den metaforiska betydelsen främst syftar på att synliggöra förhållanden mellan de som har kapital och fattiga marginaliserade grupper (Mohanty 2003, s. 505–506).

Något som dock är viktigt att påpeka är att postkolonialism som teori uppfattas olika av olika teoretiker och användandet av teorin som analysverktyg kan därför variera. Loomba redogör för olika perspektiv kring begreppet och förklarar hur begreppet i sig kan visa sig ha en obetydlig innebörd, eftersom begreppet i direktöversatt mening kan komma att betyda att hela världen är postkolonial (Loomba 2015, s.22). Därav är det av vikt att problematisera begreppet för att vidare kunna använda det. Vijay Mishra och Bob Hodge redogör i *What is Post (-) colonialism?* (1994) för två olika typer av postkolonialism; “oppositional postcolonialism” samt “complicit postcolonialism” (Mishra & Hodge 1994, s.284). För vårt forskningsproblem anser vi att den senare, “complicit postcolonialism” eller “komplicerad postkolonialism” (vår översättning), är mest relevant. Mishra och Hodge menar på att detta ideologiska perspektiv fokuserar på att kolonialismen alltid besitter en närvarande “undersida” (Mishra & Hodge 1994, s.284). Det vill säga att denna sorts kolonialism är ständigt närvarande i samhället, den tränger sig in i alla institutioner och sätter ramarna för våra ontologiska och epistemologiska föreställningar om världen.

3.2 Intern kolonialism

James Tully beskriver i skriften *The struggle of indigenous people for and of freedom* (2000) hur intern kolonialism verkar och kan användas för att förstå när koloniserade människor och en stat samspelar inom ett territorium (Tully 2000, s.37). Intern kolonialism beskriver Tully mer specifikt handlar om hur koloniserade människor fortsätter leva inom sitt territorium men nu som minoriteter inom sitt land och utan rätt till självbestämmande. Vidare ser och beskriver Tully också intern kolonialism som en tillfällig process utifrån båda parternas sidor i och med att processen bygger på ett icke beslut (Tully 2000, s.40). Detta menar Tully skiljer sig från extern kolonialism, där koloniserare och de koloniserade människorna är från olika landområden, vilket leder till att när den "formella" koloniseringen är över har dessa människor större möjlighet till självbestämmande än de som har blivit koloniserade genom intern kolonialism (Tully 2000, s. 39–40).

Vidare beskriver Tully också att urfolk även om det har diverse organisationer som FN bakom sig trots allt inte fått självbestämmanderätt. Detta menar Tully beror på att nationerna där urfolken bor fortsätter att göra allt i sin makt för att urfolken inte ska få makt över nationens territorium. Detta möjliggörs enligt Tully genom olika slags argument från nationernas sida, bland annat reduceras urfolk ofta till minoriteter inom ett land istället för ett folk, vilket gör det svårare för dem att tillgodogöra sig sina rättigheter. Det andra mekanismen handlar om att kolonialisering av urfolks mark osynliggörs genom föreställningen om saltvattenkolonialism, det vill säga idén om att kolonialism endast sker i andra delar av världen eller på mark med saltvatten emellan den egna statens marker (Tully 2000, s. 55). Vidare menar Tully att det också finns ett argument som vilar på idén att urfolk inte bör ha samma rättigheter som externt koloniserade grupper. Att de har samma rättigheter som alla andra i landet ses därför som tillräckligt för att det ska anses vara självbestämmande (Tully 2000, s. 56).

3.3 Sverige och urfolk

Saltvattenskolonialism är också ett begrepp som Åsa Össbo använder i sin avhandling *Nya vatten, dunkla speglingar industriell kolonialism genom svensk vattenkraftsutbyggnad i renskötselområdet 1910–1968* (2014). Till skillnad från Tully beskriver Össbo hur saltvattenskolonialism ska ses i som ett begrepp frånkopplat intern kolonialism. Mer specifikt menar Össbo att tesen saltvattenskolonialism kan ses som en del av den svenska identiteten, något som syns främst i Sveriges sätt att kategorisera samerna och bestämma vem som är same eller inte. Össbo till skillnad från Tully motsätter sig därför användandet av begreppet intern kolonialism då hon menar att de förutsätter att Sápmi är ett svenskt territorium. Detta menar Össbo i sin tur ger uttryck för att legitimera Sveriges “mjukare form av kolonialism” och osynliggöra kolonialism på egen mark (Össbo 2014, s.10). Även om vi inte håller med Össbos tolkning av vad intern kolonialism innebär, tror vi ändå att hennes tankegångar kring saltvattenskolonialism kommer vara fruktbara för vår studie.

Intern kolonialism och saltvattenskolonialism kommer som ovan beskrivet därför vara värdefulla i vårt arbete, trots teoretiska motstridigheter om dess olika betydelser. Intern kolonialism och saltvattenskolonialism kommer således främst användas när det handlar om att förstå hur Sverige agerar gentemot Sápmi och saltvattenskolonialism kommer att bidra till att ge en djupare och bredare förståelse hur man kan förstå Sverige agerade både internationellt och nationellt. Specifikt tror vi at dessa två begrepp kommer vara fruktbar i vår analys både för att kunna synliggöra de kolonialistiska resonemang som osynliggörs både från Sida och representanter från regeringen.

4 Metod

Vi har valt att tillämpa Carol Bacchis analysmodell *What's the problem represented to be?* (WPR) på den studie vi ämnar till att göra. Modellen fungerar som ett verktyg för diskursanalys där syftet är att visa att nya samt andra problem kan uppkomma ur lösningar på problem inom olika diskurser (Bacchi 2012, s.21). Då metoden är mycket passande att applicera på policydokument i syfte att problematisera dessa anser vi denna analysmodell är lämplig för oss att använda på vår studie för att se det resultat vi önskar. Tillvägagångssättet metoden besitter består av sex olika steg som appliceras på materialet för att urskilja hur problem representeras inom diskursen, metoden förlitar sig vidare till självkritiskt tänkande på den problemrepresentation som återfinns. De steg som Carol Bacchis WPR-metod utgår ifrån är följande (vår egen översättning);

1. Vad är problemet?
2. Vilka fördomar eller förutfattade meningar ligger som grund till det presenterade "problemet"?
3. Hur har det representerade problemet kommit till?
4. Vad är det som osynliggörs i förhållande till den befintliga problemrepresentationen? Kan man tänka annorlunda kring "problemet"?
5. Vilka problem uppkommer i relation till problemrepresentationen?
6. Hur har den befintliga problemrepresentationen framställts och utbredd sig? Vad krävs eller har gjorts för att ifrågasätta eller ersätta denna?

(Bacchi 2012, s.21).

Då vi syftar till att belysa hur den svenska staten ställer sig till rätt till nyttjande av mark för urfolk i Sverige kontra urfolk i andra länder kommer vi att applicera dessa steg på dokument som påvisar just denna framställning. Med denna metod som grund önskar vi kunna utläsa vad som framställs som problemrepresentationerna från statens håll i de båda kontexterna och vad detta i sin tur bidrar till för andra problem. Metoden ger utrymme för att applicera de steg en

själv ser som relevant för den undersökning som ska föras och de problem som presenteras (Bacchi 2012, s.21–23), således kommer vi att fokusera speciellt på ett antal steg i vår analys.

De frågor som vi ser som mest relevant till vårt syfte och frågeställning är (1) Vad är problemet? (2) Vilka fördomar eller förutfattade meningar ligger som grund till det presenterade “problemet”? (4) Vad är det som osynliggörs i förhållande till den befintliga problemrepresentationen? Vi kommer däremot inte att använda oss av den andra delen av steg fyra, Kan man tänka annorlunda kring “problemet”?, då vi anser att det inte passar vårt material, och till sist (5) Vilka problem uppkommer i relation till problemrepresentationen? Vi har valt just detta urval av steg då vi anser att de är mest relevanta för vår frågeställning. Vi behöver först och främst lokalisera problematiseringen, vilket vi gör med hjälp av steg ett (1). Vidare är det av intresse för vår studie att undersöka fördomar samt förutfattade meningar, då materialet vid första anblick visar på att dessa skiljer sig åt beroende på om diskussionen involverar ett nationellt eller internationellt perspektiv, därav är steg två (2) av relevans vid vår analys. Vidare är osynliggörande är en viktig aspekt att undersöka eftersom resultat även kan återfinnas i det som inte uttrycks, således är steg fyra (4) betydelsefull vid studien. Till sist är steg fem (5) tillämplig vid analysen eftersom det är vikt för analysen för att förstå betydelsen av hur problemet presenteras och vad det får för konsekvenser. Vi kommer således att föra analysen med hjälp av dessa steg, med förhoppningen att få fram ett tillförlitligt resultat som besvarar de frågeställningar vi har valt att utgå ifrån i vår studie. Vidare har vi valt att inte använda resterande två steg då vi inte anser att dessa kan vara till större hjälp för att undersöka det vi ämnar till att studera.

4.1 Metodologiska reflektioner

Vi har i denna uppsats valt att använda oss av begreppet situerad kunskap som epistemologisk grund. Begreppet kommer ursprungligen från forskaren Donna Haraway som motsätter sig positivismens grundidé om att kunskap kan nås utifrån en objektiv grund loss kopplad från sin författare. Istället anser Haraway att kunskap bör förstås kontextuellt. Vilket innebär att en forskare bör inneha en reflexiv position gentemot sitt material, forskningsfält och sin egen kunskapsproduktion, för att på så sätt nå det som Donna Haraway kallar situerad kunskap.

Genom att använda sig av en sådan epistemologisk tanketradition skapas således en djupare och mer transparent förståelse till kunskapsproduktionen (Haraway 2003).

Med detta sagt tror vi ändå fortfarande att intersubjektivitet i denna studie är nåbar, i och med att vår reflektiva position så skapas intersubjektiviteten genom vår öppenhet till vår position till materialet och forskningsfält. Samtidigt som vi är ödmjuka till att vårt forskningsresultat kommer kunna förstås av en stor massa, är vi lika ödmjuka till att den kanske inte kommer kunna reproduceras av en lika stor massa, då vi menar att kunskapsproduktion alltid mer eller mindre är färgad av dess författare (Badersten & Gustavsson 2010, s. 47–49).

Utifrån detta bör det därför tilläggas att vi som skriver denna uppsats inte har ett ursprung som vare sig samer eller annat urfolk och kan därför aldrig till fullo förstå hur kolonialistiska strukturer ingriper på en människa fullt ut. Med detta i åtanke vill vi också komma bort från att ge en bild av oss som allvetande och urfolken som vi skriver om som mindre kunniga. Detta är något som bland annat Chandra Mohanty (1994) har kritiserat västerländska för, där hon menar på att västerländska feminister porträtterar “Tredje världens kvinna” som en ensidig hjälplös individ (Mohanty 1994, s.196).

5 Material

I uppsatsen har vi tänkt att använda oss av både myndighetsdokument från Sida och dokument från the Tenure Facility, en fond som Sida finansierar, detta för att belysa svenska statens ställningstagande till urfolks rätt till nyttjanderätt för mark internationellt. För att åskådliggöra statens position för diskursen nationellt kommer vi att använda oss av uttalanden från den svenska staten i form av ministrar och regering. Dessa dokument och uttalanden kommer analyseras genom olika citat i och med att givet uppsatsens omfång kommer det inte gå eller bli relevant att analysera alla delar av detta material.

5.1 Sida

Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) är ett statligt organ, som agerar som den svenska statens biståndsmyndighet, således finansieras Sida av svenska skattemedel (Sida 2020a). Därav anser vi att Sida är av intresse för vår studie, då vi syftar till att undersöka hur den svenska staten uttrycker sig gällande urfolks rätt till nyttjande av mark nationellt, men även internationellt. Således är Sida av relevans för studien eftersom statens internationella intressen för rättigheter för urfolk förs genom Sida. Sida är således en nödvändig källa för det vi syftar till att studera med de forskningsproblem vi har. Eftersom Sida sköter det biståndsarbete som den svenska staten finansierar och står bakom så behöver vi undersöka Sidas uttalanden vid intresse av statens uttalanden, då dessa i detta fall blir samma.

Vi kommer således att utgå ifrån Sidas information kring svenska statens ställning i den internationella arenan kopplat till ämnet. Vi kommer även ta grund i en fond som Sida finansierar, som verkar för urfolks rätt till nyttjande mark i andra länder, kallad The Tenure Facility. Eftersom denna fond verkar för urfolks markrättigheter och finansieras av Sida som vidare finansieras av den svenska staten, är även denna källa en nödvändig del av vår analys, då fondens arbete och uttalanden kan fortgå på grund av den svenska statens finansiering. Sida

har utgett ett pressmeddelande om denna år 2017 som vi även kommer att använda oss av. Vidare kommer ett så kallat "Development talk" som Sida anordnat på ämnet landrättigheter också att användas.

5.2 The Tenure Facility

The Tenure Facility startades av the Rights and Resources Group (RRG) 2014 som ett pilotprojekt (The Tenure Facility, 2020), vilket finansierades av det svenska statliga organet Sida (Sida, 2017a). Fonden syftar till att genom bidrag försäkra rätten till mark och land för urfolk i olika delar av världen och fokuset ligger på länder som ligger i vad fonden hänvisar till som "the developing world" (Annual Report 2019, s.54). Vi kommer att använda oss av Annual Report 2019 från the Tenure Facility i vår uppsats när det kommer till att studera fondens arbete och vision. Denna rapport ligger båda nära i tiden och täcker den större delen av fondens arbete, vi känner därav att rapporten utgör en bra grund för att få de perspektiv vi söker samt en helhetsbild av fondens arbete och mål. Hemsidan beskriver hur information som finns med kan röra sig om författarens egna åsikter snarare än direkta åsikter från finansiärerna. Vi anser inte detta som problematiskt för vår studie i och med att fonden ändå är direkt finansierad av den svenska staten, samt att vi främst kommer att använda oss av årsrapporten 2019 som beskriver hur och vad fonden har arbetat med. Det vi använder oss av från hemsidan ligger under rubriken "about us" vilket helt enkelt förklarar fondens funktion.

5.3 Regeringen och Regeringsföreträdare

Vidare kommer studien analysera flera olika uttalanden både från ministrar och regeringen som helhet. Främst kommer regeringens svar till FN analyseras tillsammans med en interpellationsdebatt från 2015 om ratificeringen av ILO 169 där Alice Bah Kuhnke, före detta kulturminister, för regeringens talan i frågan. Ett citat från Jonas Sjöstedt kommer också tas från denna debatt i syfte att nyansera och föra Alice Bah Kuhnkes argumentation i kontext. Vi kommer även att analysera en intervju med statsminister Stefan Löfven från 2018 där han svarar på en fråga kring Sveriges ställning till ratificering av ILO 169. Givetvis finns det många fler

dokument som publicerats på temat, men givet uppsatsens omfång har vi valt ut dessa två källor både för dess aktualitet och relevans för frågan.

Varför det främst läggs vikt vid Sveriges uttalande kring ILO 169 är för att vi i denna studie kommer att anta och utgå från att grunden till att Sverige inte ratificerat ILO 169 om urfolks rättigheter främst beror på att Sverige inte uppfyller kravet om samerna nyttjanderätt till mark. Påståendet baseras främst på detta uttalande från utredningen om kring om och hur ILO 169 skulle ratificeras.

“Jag har grundligt studerat konventionen och noga analyserat vad bestämmelserna skulle innebära för svensk del. Jag anser att Sverige redan i dag uppfyller konventionens krav i de allra flesta avseenden. Den stora stötestenen är reglerna om samernas rättigheter till mark. Jag har gjort en bedömning av vilka åtgärder som måste vidtas och vilka regler som måste ändras för att Sverige skall nå upp till kraven.” (SOU 1999:25, s.15).

I och med att vi vill undersöka hur regeringen ställer sig till urfolks markrättigheter blir därför kommunikationen och diskussionen kring ILO 169 från regeringen därför relevant för vår studie.

5.4 Avgränsning

Vi har valt att göra en avgränsning av materialet och urvalet av citat. De citat vi kommer att använda oss av i vår analys är valda med uppsatsens frågeställningar i åtanke. Eftersom vi syftar till att undersöka uttalanden från staten gällande rätt till nyttjande över mark för urfolk i andra länder respektive i Sverige, har vi plockat ut citat som kan besvara vårt forskningsproblem på ett rimligt sätt. Citaten är alltså urplockade ur de material vi angett ovan och vidare också passande till de steg vi kommer att föra analysen genom.

Vi har avgränsat det material vi använder från Sida till enstaka uttalanden, då vi speciellt har fokuserat på hur de framställer och ställer sig till hur urfolk internationellt har rättigheter till nyttjande av mark. Därav har vi avgränsat oss till material av den typen, då vi anser att det

representerar den svenska statens uttalanden av rätt till mark för urfolk i andra länder på ett bra sätt, som på så sätt gör vår analys tillförlitlig.

Utifrån the Tenure Facility's Annual report 2019 samt hemsida kommer vi således att plocka bitar som synliggör fondens uttalanden samt arbeten om urfolks rätt till nyttjandemark i stort snarare än att analysera delar som fokuserar på arbetet med enstaka land. Vi kommer att välja ut citat som kan representera hur urfolks rätt till mark framställs av fonden, som är finansierat av statliga Sida. Vi har också valt att ha kvar citat från the Tenure Facility på sitt originalspråk engelska, för att inte tappa viktiga beståndsdelar av språkliga nyanser, något som skulle kunnat ske om en översättning gjorts.

Vi har vidare valt att avgränsa uttalanden från regeringen och ministrar på samma grunder. Fokus här ligger i hur den svenska staten uttrycker sig till samers rätt till nyttjande av mark, nationellt. Därav har vi valt uttalanden som fokuserar specifikt på detta. Vi har även valt att ta uttalanden som ligger nära i tid och av samma regering som är tillsatt nu.

6 Analys

I följande kapitel kommer vi att redogöra för de resultaten samt analys av den empiri vi har valt att använda oss av. Analysen är strukturerad utifrån de fyra frågor som valts ifrån *What's the problem represented to be?* (WPR) metoden för att sedan främst att behandlas med hjälp av citat från den empiriska materialsamling vi presenterat tidigare. För att underlätta för läsaren har vi dock valt att systematiskt börja med det internationella bistånds perspektivet i varje fråga för sedan jämföra med det nationella perspektivet.

6.1 Vad är problemet? (1)

För att kunna göra vår analys krävs det först att problemet/en identifieras för att vidare kunna undersöka och svara på de frågeställningar vi syftar till att svara på. Vi kommer i detta avsnitt att urskilja problemet i *två* olika sfärer; nationellt samt internationellt.

6.1.1 Klimatförändringar och tradition respektive icke-beslut

Nedan syns först hur biståndsmyndigheten Sida förklarar och argumenterar för att markrättigheter för urfolk är en viktig politisk fråga idag.

“Today, nearly a third of the world's population does not have secure rights to the lands and forests they customarily claim. Secure indigenous and community land rights are often a pre-requisite for reducing deforestation and mitigating climate change; for enabling women's economic and social empowerment, and for building peaceful and democratic societies.“ (Sida 2020b).

Enligt Sida är markrättigheter för urfolk främst viktigt när de handlar om att bekämpa klimatförändringar, men även för att urfolks markrättigheter är en viktig del i att stärka kvinnors status, ekonomiskt samt socialt. Att beskriva hur detta arbete stärker kvinnor, kan förstås som

att de på ett sätt befäster dikotomin kvinna = öst och mannen = väst, och således skapar en kolonial logik (Said, 2000).

”Demand for land and other natural resources in developing countries has increased in recent years, placing pressure on these resources, and fueling conflict over them. Rising violence linked to conflicting claims can be deadly for rural environmental defenders, and costly for investors and others whose reputations and financial health are placed at risk by such conflicts.” (Sida 2020b).

Därtill adresserar Sida dessa länder som utvecklingsländer, vilket kan ses som ett sätt att dikotomisera länder där urfolk återfinns och där givarländerna befinner sig. Att beskriva dessa länder som utvecklingsländer skapar således också illusionen om de som mindre vetande, medan de som skriver (givarerna) blir det vetande subjektet, vilket är kärnan inom den koloniala logiken (Loomba 2005).

Vidare kan vi å andra sidan se på hur Alice Bah Kuhnke ser helt annorlunda på hur och om ILO 169 (markrättigheter) ska implanteras.

”...Det behövs mycket politik för att samernas rättigheter ska uppfyllas. Samernas eget folkvalda organ, Sametinget, är kanalen för det samiska självbestämmandet. Just därför arbetar vi med Sametinget och med Norge och Finland i framtagandet av och arbetet med den nordiska samekonventionen.” (prot. 2014/15:89, 12§, anf. 72).

Genom att titta närmre på språkbruket ovan, syns det hur ministern betonar hur den så kallade nordiska samekonventionen kommer att hjälpa till att ge samerna självbestämmanderätt. Att uttryckligen säga att samerna har självbestämmande tenderar också att visa hur man ignorerar det ojämna maktförhållandet mellan samerna och staten, vilket är också en grundsten i hur intern kolonialism fungerar (Tully, 2000).

”...Det som är den nordiska samekonventionens särprägel och kanske den största vinsten som tål att betonas, är att den är direkt utformad och anpassad till samernas unika situation. På det sättet skiljer den sig från ILO 169, som har vissa mer allmänna formuleringar om urfolks rättigheter.” (prot. 2014/15:89, 12§, anf. 72).

Vidare fortsätter Bah Kuhnke genom anförandet att betona samernas speciella situation skiljer sig mot de allmänna formuleringarna i ILO 169, något som kan tolkas som saltvattenskolonialism. Mer specifikt blir detta ett uttryck för saltvattenskolonialism då det tolkas som att Bah Kuhnke skapar en föreställning om att samerna skiljer sig från andra urfolk, samtidigt som de också skapar en specifik samisk identitet som avviker från normen (svensk), något som är en utpräglad del av saltvattenskolonialism (Össbo, 2014).

“The Government is working towards a ratification of the convention in order to strengthen the rights of the sami people, but a decision to accede the convention is ultimately a matter for the Riksdag (the Swedish Parliament).” (Sveriges svar till FN s.2)

Problematiken nationellt tycks således ligga i ett slags icke-beslut, där regeringen och dess företrädare under 30 år har sagt att de arbetar med frågan eller att det är upp till någon annan att arbeta med frågan, vilket syns tydligt i citaten ovan när regeringen betonar riksdagens makt i beslutet kring ratificeringen av ILO 169. Medan problemet kring nyttjanderätt för urfolk i andra delar av världen ligger i diskussioner om jämställdhet, tradition samt klimatförändringar. Vad som anses vara problemet framställs således mycket olika i dem olika sfärerna.

6.2 Vilka fördomar eller förutfattade meningar ligger som grund till det presenterade “problemet”? (2)

I detta steg kommer vi undersöka vilka förutfattade meningar som framkommer i empirin kopplat till problemet. Vilket sker genom en närläsning av materialet för att sedan koppla detta till perspektiven nationellt och internationellt.

6.2.1 Dikotomi mellan öst och väst samt modernisering

“Despite a long history of resistance to colonialism, and a deep pride in their rich cultures which has seen many tradition survive creeping modernization, many of Panama’s estimated 417,000 indigenous people have found themselves squeezed to

the margins of society in one of the richest – but also most unequal – countries in the region.” (Annual Report 2019, s.47).

I denna sekvens ser man tydligt hur the Tenure Facility sammankopplar urfolk med ordet tradition vilket skapar en dikotomi i språket mellan tradition och modernitet. En av de förutfattade meningar som ligger till grund för problemet blir därav att urfolk inte kan förknippas med modernisering. Konsekvensen av att skapa dessa dikotomier när man pratar om urfolk gör också urfolk blir ett icke politiskt subjekt (Reimerson 2015, s.51).

“Indigenous Peoples and local communities all share a deep connectedness with their lands, territories and natural resources. This connection is central to their collective identity as peoples, and to the protection of our commons. Furthermore, they are guardians of biodiversity, and key players in the implementation of sustainable development and land management.” (Annual Report 2019, s.6).

I detta citat från the Tenure Facility beskrivs urfolks identitet som något sammankopplat med dess traditionsenliga land och territorium. Vidare hur detta är av betydelse för hållbar utveckling samt markförvaltning. Det nämns inte vilket urfolk som berörs utan beskrivs som urfolk i stort, och finns med i den Sida finansierade fonden. Även här läggs mycket fokus på identitet kopplat till tradition och styrker än mer tanken av den uppdelning mellan tradition och modernitet, eller också öst och väst, där väst är ansiktet utåt för modernisering och öst blir dess motsatta. (Loomba 2015).

“En tredjedel av världens befolkning saknar laglig rätt till den mark de brukar och bor på. Deras kamp är i grunden en fråga om mänskliga rättigheter. Men urfolken är också världens bästa beskyddare av skogen och spelar en viktig roll för att motverka klimatförändringarna. Formella rättigheter kan också minska antalet konflikter och bidra till ökad jämställdhet.” (Sida, 2017b).

Vidare beskriver Sida vikten av att finnas till och arbeta mot rätt till mark för urfolk. Hur arbetet för detta främjar fred, jämställdhet och motverkar klimatförändringar. Denna förutfattade mening har även den en grund i teorin kring postkolonialism och dikotomin mellan väst och öst. Där det finns ett antagande av att västerländsk hjälp behövs i det ”hjälplösa” öst. Vilket antyder att öst innehar en passiv roll gentemot väst (Loomba, 2015, s.57).

Fortsättningsvis så beskriver Sida hur detta är av vikt i vad de kallar för ”utvecklingsländer”;

”En stor andel av alla människor i utvecklingsländer är direkt beroende av naturen och försörjer sig på till exempel jordbruk, fiske, jakt eller skogsbruk. Ändå är deras situation ofta väldigt osäker. Så mycket som en tredjedel av hela jordens befolkning saknar formellt bevis på att de äger eller har rätt till den mark som försörjer dem – trots att många familjer har brukat samma jordlott eller tagit hand om samma skogsområden sedan generationer tillbaka.” (Sida, 2017b).

Sida beskriver därav hur av vikt nyttjande av mark är för urfolk, men fokuserar på urfolk i vad som refereras till som ”utvecklingsländer”. Uttryckligen kan dess uttalande kopplas till idén med Orienten (Loomba 2015, s. 62–63) då konsekvensen av Sidas uttalande blir att en dikotomi som skiljer öst och väst åt skapas, och således hur öst besitter andra föreutsättningar än väst och hur öst därav behöver en hjälpande hand.

“...Vi tycker inte att bara för att man har bott på ett ställe länge har man rätt till precis den marken och hur den ska nyttjas” (SR, 2018).

Vidare på ett nationellt plan svarar Stefan Löfven på ovanstående sätt i en intervju inför valet 2018 på frågan om eller när Sverige ska ratificera konventionen ILO 169 för urfolks mänskliga rättigheter. Vidare beskriver Löfven i samma intervju hur frågan om ratificeringen också kan skapa intressekonflikter (SR, 2018). Detta uttalande kan användas till att förklara varför Sverige inte har ratificerat konventionen ILO 169 och påvisar således även den svenska statens (Sida samt Sveriges statsminister) förutfattade meningar kring urfolk och betydelsen av nyttjande av mark. Citaten visar på hur förståelsen ligger i James Tullys teori intern kolonialism. Eftersom staten uttalar sig så pass olika när det kommer till rätt för urfolk i andra länder samtidigt som den betydelsen inte verkar överstämman med urfolket inom Sverige. Stefan Löfvens uttalande kan därav förklaras utifrån intern kolonialism då Tully menar på att detta främjas och fortsätter med hjälp av argument från statens sida, som verkar för att inskränka samerna från ett eget folk till en i mängden (Tully, 2000, s.55), såsom det citat vi valt att analysera. Fortsättningsvis kan dessa förutfattade meningar om urfolk nationellt respektive internationellt förklaras med hjälp av saltvattenskolonialism. Utifrån detta utplock av citat verkar det som att den svenska staten besitter en förståelse av att kolonialism endast kan ske i andra delar av världen (Tully, 2000,

s.55), vilket innebär att inget folk i Sverige kan ha upplevt kolonialisering och är därav inte i behov eller har rätt till mark på dessa grunder.

Stefan Löfvens uttalande kan vidare förklaras ytterligare av Tully, eftersom intern kolonialism menar på att stater kan anse att en grupp ses som självbestämmande i och med samma rättigheter som resten av landet (Tully, 2000, s.56). Med detta perspektiv i åtanke behövs ingen ratificering av konventionen ILO 169, eftersom samerna i och med dess svenska medborgarskap inte besitter ett särskilt behov av nyttjanderätt av mark mer än någon annan svensk medborgare.

6.3 Vad är det som osynliggörs i förhållande till den befintliga problemrepresentationen? (4)

I denna sekvens kommer vi framhäva vad som osynliggörs, då det också hjälper att på ett djupare plan förstå vad som synliggörs. detta är sedan av intresse för att kunna få en förståelse till var problemet ligger och har uppkommit ifrån. Även för att få en förståelse och kunna analysera varför något synliggörs medan något annat inte gör det.

6.3.1 Sveriges koloniala historia samt fokus på kultur och språk

”Att stödja urfolks och andra lokalsamhällens kamp för sin rätt till skog och mark är i grunden en fråga om mänskliga rättigheter och något som redan görs inom svenskt bistånd. Men urfolken är också världens bästa beskyddare av skogen och spelar en viktig roll för att motverka klimatförändringarna.” (Sida, 2017b).

Ovan beskriver den statliga biståndsmyndigheten Sida hur fonden the Tenure Facility är viktig på olika sätt och framförallt det att urfolk inte besitter rätt till sin mark. Det som ändock hamnar mellan raderna i citatet är kopplingen mellan urfolk och skog och klimatförändring samt hur det bidrar till att förstärka natur och kulturdikotomin. Där öst får representera naturen och väst står för kulturen, vilket kan ses främst i delen i citatet ”...urfolken är också världens bästa beskyddare av skogen”. Genom att koppla urfolk till natur och skog utan någon nyans gör också att gruppen homogineras. Det som osynliggörs i detta fall är således att svenska staten, genom

Sida, med detta språkbruk kategoriserar urfolk och sammankopplar dem med natur, vilket ännu en gång skapar en kolonial dikotomi mellan väst och öst genom språket (Said 2000). Genom detta ses också hur begreppet komplicerad postkolonialism kan se ut i praktiken, detta citat även med sina goda intentioner har en kolonial ådra, som även om den inte syns vid första anblick finns där och sätter ramarna för hur man ska förstå urfolk (Mishra & Hodhe, 1994, s.284).

Vidare uttalar Sida sig ytterligare om att rätten till skog och mark för urfolk handlar om mänskliga rättigheter och hur svenskt (statligt) bistånd arbetar för just detta. Ändock uttalas nyttjanderätt av mark för samer annorlunda än rätt för urfolk överlag av den svenska staten. Som nämnt ovan under Bacchis steg ”Vad är problemet” beskriver minister Alice Bah Kuhnke hur samer besitter en speciell situation snarare än urfolk generellt;

”Det som är den nordiska samekonventionens särprägel och kanske den största vinsten som tål att betonas, är att den är direkt utformad och anpassad till samernas unika situation. På det sättet skiljer den sig från ILO 169, som har vissa mer allmänna formuleringar om urfolks rättigheter.” (prot. 2014/15:89, 12§, anf. 72).

Här kan vi återigen se hur teorin kring saltvattenskolonialism, men även Edward Sids perspektiv kring Orienten, genomsyrar framställandet av samer och dess rätt till mark i Sverige, då samer ses av den svenska staten som något annorlunda än urfolk i resten av världen. Detta kan kopplas till idén om saltvattenskolonialism, att kolonialisering endast sker på andra sidan vattnet (Tully 2000, s.55) men också hur den svenska staten framställer urfolk i andra delar av världen som i behov av mer hjälp och bistånd. Detta visar på idén om Orienten, hur människor i väst anser sig själva som mer intellektuella än människor i öst (Loomba 2015, s. 62–63). Eftersom den svenska staten framställer urfolk i andra delar av världen som i mer behov av hjälp och finansiering av stater och organisationer i väst, bidrar det till bilden av den svenska staten som beskyddare av urfolk i andra länder, där ”hjälp behövs”. Således osynliggörs den svenska historien kring kolonialism och det postkoloniala samhälle som Sverige faktiskt befinner sig i.

”Jag vill höra lite om hur ministern menar att vi ska nå en bättre balans mellan gruvnäringen och samernas berättigade intressen och tillgång till sina traditionella marker.” (prot. 2014/15:89, 12§, anf. 68).

Vidare kan man genom interpellationsdebatten se hur Alice Bah Kuhnke vid ett flertal tillfällen får frågor om samernas marker och hur dessa ska värnas, exempelvis genom ovanstående fråga från Jonas Sjöstedt. Förutom Sveriges statsministers väldigt tydliga besked år 2018 om markrättigheter, där han aktivt uttrycker att samerna inte bör få ha nyttjanderätt över sin mark, kan man inte någonstans se att någon slags ställning tas till dem i officiella dokument från regeringen. Svaren blir oftast, som analysen har försökt visa, ett svar som beskriver att regeringen arbetar med frågan. Att vid flera tillfällen inte ge ett svar på frågan om markrättigheter tolkar vi därför som ett sätt att osynliggöra frågan. Detta gör således att en specifik subjektsposition för samerna skapas. I och med att Bacchi menar på att dikotomierna i språket är en stor del av hur ett politiskt problem tolkas (Bacchi 2009, s.15–16) menar vi att tystanden också blir det, på grund av att Orientalistens närvaro är villkorat av Orientens frånvaro (Said 2000, s. 327). Även om samerna inte återfinns i öst anser vi i enlighet med Mohanty att Orientens geografiska lokalisering endast har en metaforisk betydelse vilket således också gör denna koppling legitim även när man talar om samernas relation till svenska staten (Mohanty 2003, s. 505–506). Slutsatsen blir således att Bah Kuhnke tystar ner problemet kring markrättigheter och istället lägger fokus på samers kultur och språk, vilket möjliggör för att denna subjektsposition formas inom diskursen. Med andra ord blir således kultur och språk en större del av samernas subjektsposition än mark och markrättigheter (Said 2000, s. 327).

6.4 Vilka problem uppkommer i relation till problemrepresentationen? (5)

Det finns ett antal olika problematiseringar som tillkommer i förhållande till det befintliga problemet (i denna studie, *problemen*). Dels så uppkommer ytterligare problem i och med den postkoloniala ställning som den svenska staten tycks ha i frågan, det är också detta som kommer undersökas under denna punkt, både vad de ser blir konsekvensen av problemet och sedan hur man kan förstå detta utifrån vår teori och tidigare forskning.

6.4.1 Kolonialt arbete och en statligt formad samisk subjektsposition

“Today, it is widely acknowledged that the legal recognition and protection of Indigenous Peoples and local communities’ land rights constitutes a necessary first step towards sustained forest conservation, and sustainable land use. By securing their collective land and forest rights, they can thrive and expand the sustainable management and protection of their forests and lands across the developing world—for the benefit of all.” (Annual Report, 2019, s.54).

I tidigare steg av analysen har det framgått att den svenska statens agerande för urfolk inom den internationella arenan tenderar att spegla det postkoloniala perspektivet, med dikotomin öst/väst i centrum. Vidare kan vi förstå hur denna ställning bidrar till att ytterligare problem uppkommer. Öhman menar på att biståndsarbete utgör fortsatt kolonialism (Öhman 2008, s.62). Öhman förklarar hur hon anser att det svenska biståndsarbetet innehar samma dikotomier som kolonialtiden där ”den som hjälper” och ”den hjälpte” är starkt framträdande, vilket framkommer ur detta citat av the Tenure Facility. Inte minst av hur det uttryckligen syftas på ”they” samt ”the developing world”. Vidare berättar hon även hur biståndsarbete har gynnat svenska intressen mer än något annat (Öhman, 2008, s.61), vilket kan ge insyn på uppkommande problem utifrån den identifierade problempresentationen. Det bistånd som den svenska staten finansierar, speciellt i denna fond som använder sig av koloniala dikotomier i form av text samt bilder, kan skapa en kolonial identitet hos länderna de uttrycker sig kring. Citatet förtydligar även hur hjälpen till “the developing world” återfinns för att i själva verket gynna andra än just dessa länder. Detta styrker Öhmans resonemang kring hur bistånd arbetas av självintressen (Öhman, 2008, s.61). Dessa självintressen besitter en postkolonial grund, som än verkar med koloniala tendenser, vilket belyser de perspektiv som Loomba beskriver där postkolonialism ska ses som ett ifrågasättande av koloniala strukturer i nutid (Loomba, 2005, s.26). Detta beskrivs även i det ideologiska perspektivet ”komplicerad postkolonialism” eftersom det syftar på att koloniala institutioner alltid är närvarande i samhället och skapar en bild av världen (Mishra & Hodhe, 1994, s.284). Statens arbete inom bistånd innehar utifrån detta koloniala benägenheter som skapar problem och möjliggörs i och med den befintliga problempresentationen.

Vidare på ett nationellt plan beskriver Alice Bah Kuhnke förtrycket som samerna har fått utstå;

”...Samerna har genom århundradena blivit bestulna på sitt språk, sin kultur, sina liv och sina mänskliga rättigheter. Lyckligtvis har den samiska kulturen trots allt överlevt, om än med nöd och näppe, och lyckligtvis har det förtryck som samerna utsatts för inte gått obemärkt förbi.” (prot. 2014/15:89, 12§, anf. 69).

I ovan stående citat ser man hur Bah Kuhnke beskriver vilka problem som uppkommer och har uppkommit genom tiderna när samerna inte har blivit respekterade och fått sina rättigheter tillgodosedda. Konsekvensen av problemet på ett nationellt plan blir således att samernas liv kränks. Även om Bah Kuhnke dock ännu en gång betonar samers språk och kultur snarare än markrättigheter. Något som tidigare nämnts också skapar ett osynliggörande och formar en samisk subjektsposition, där kultur blir viktigare än mark inom diskursen.

”...Kritiken berör inte enbart ILO 169 utan också den på många sätt avgörande språkfrågan, för om ett språk dör så dör väldigt mycket.” (prot. 2014/15:89, 12§, anf. 69).

Detta syns tydligare genom ovanstående, där Bah Kuhnke ännu en gång betonar hur viktigt språk är för samerna, snarare än ILO 169 (läs: markrättigheter). Konsekvensen med problemet blir därför att staten, istället för samerna, bestämmer vad som är viktigast för just samer. Detta är också något man kan förstå genom postkoloniala glasögon, som menar att Orientalistens närvaro alltid är villkorad av Orientens frånvaro, där staten i detta fall verkar som Orientalisten och samerna som Orienten (Said 2000, s. 327). Vidare bekräftar ovanstående resonemang också Reimersons slutsats om att den hegemoniska (statens) diskurs kring samerna är den som lyfts fram, snarare än samernas egna röster (Reimerson 2015, s.49–51).

7 Slutsatser

I detta kapitel kommer slutsatser föras kring vad studie har kommit fram till, men också vad studien inte kunnat säga. Ett förslag kring hur möjlig framtida forskning på fältet skulle kunna vara kommer avslutningsvis också presenteras.

Vi skulle vilja börja med att återkoppla till vår första frågeställning:

Hur uttrycker sig den svenska staten gällande samernas nyttjanderätt över mark jämfört med andra urfolks nyttjanderätt över mark?

Det som framkommer gällande statens uttalande kring samernas nyttjande rätt till mark är först och främst en tydlig kolonial logik som tar sig i uttryck främst när Stefan Löfven menar att samerna inte bör att nyttjanderätt över sin mark bara för att de har bott där under en lång tid. Samtidigt som Alice Bah Kuhnke uttalar sig mer svävande kring samernas nyttjanderätt över sina traditionella marker. Bah Kuhnke väljer snarare lägga fokus på den samiska identitet och hur viktigt kultur och dess språk är viktigt för dess överlevnad, istället för deras mark. Slutsatsen blir därför att Bah Kuhnke osynliggör samernas nyttjanderätt över mark genom att lägga fokus på samernas språk och kultur istället.

Vidare i svenska statens uttalande kan man också dra slutsatsen att mycket av deras argument handlar om icke-beslut, där de gång på gång skjuter upp beslut om markrättigheter till en senare tid. De hänvisar också till att det är riskdagen som till har det sista ordet i ratificeringen av ILO 169. Ratificeringen står därför stilla, som de också gjort mellan 1997–2008 som Johansson beskriver i sin avhandling (Johansson 2008, s. 256–257).

Svenska statens uttryck rörande urfolk internationellt å andra sidan visar starkt på en befintlig dikotomi mellan öst och väst. Sida samt den Sida finansierade fonden the Tenure Facility tenderar att använda sig ett kolonialt språk med uttryck som ”utvecklingsländer” och en underliggande uppfattning om ”vi” och ”dem”. Till skillnad från det nationella synsättet rörande samer och markrättigheter tenderar staten att uppfatta mark som något traditionsenligt och tillhörande urfolks identitet i dessa länder. Det finns även andra nyckelbegrepp som staten ser

som avsevärt viktiga och sammankopplade med urfolks rätt till mark, de nämner jämställdhet och klimatet som viktiga beståndsdelar i varför markrättigheter är av vikt för urfolk i andra länder.

Det som framkommit i materialet och i vår analys är således att det finns en avsevärd skillnad kring hur svenska staten uttrycker sig gällande samernas nyttjanderätt över mark jämfört med andra urfolks nyttjanderätt över mark. Där den svenska staten både ogillar och inte vill ge samer nyttjanderätt av mark och försöker att avleda frågan genom att trycka på andra områden inom den samiska kulturen, skjuta upp frågan och lägga över ansvaret på riksdagen. Samtidigt som de uttrycker att urfolks nyttjanderätt över mark i andra länder är en viktig politisk fråga som främjar jämställdhet och bekämpar klimatförändringar.

Hur kan denna diskurs förstås utifrån teorierna postkolonialism, intern kolonialism och saltvattenskolonialism?

Det som studien har visat är att den svenska statens agerande samt uttryck har en stark grund i alla dessa teorier både nationellt samt internationellt. Postkolonialismen ges till uttryck genom den starkt befintliga dikotomin öst/väst utifrån vilket vi har sett genom att urfolk återkommande har kopplats till ord som tradition och naturen (Said 2000, s.471). Vidare kan diskursen förstås ytterligare utifrån postkolonialismen och perspektivet att kolonialtiden inte ska ses som över, speciellt i frågan kring svenska statens biståndsarbete och hur den svenska staten uttrycker sig kring dessa ”utvecklingsländer” som hjälplösa och behövande. Postkolonialismen visar sig även i Suids postkoloniala perspektiv som menar på att Orientalistens närvaro är villkorat av Orientens frånvaro vilket tas i uttryck inom den nationella arenan, där samerna agerar Orienten och den svenska staten Orientalisten (Said 2000, s.327).

Vidare har teorierna intern kolonialism och saltvattenskolonialism varit hjälpfulla kring förståelsen av hur den svenska staten framställer och uttrycker sig kring samers rätt till nyttjande av mark. Återkommande framkommer en uppfattning om att den svenska staten ser samer som något skilt från benämningen ”urfolk”, vilket visar på en syn utifrån saltvattenskolonialism, eftersom den svenska staten tenderar att uppfatta att urfolk ”på andra sidan vattnet” behöver den svenska statens hjälp, medan urfolk på egen mark inte gör det. Detta visar på en förståelse om att kolonialism inte kan ha skett/sker på egen mark.

I analysen såg vi återkommande hur ”icke-beslut” är i centrum av den svenska statens ställning kring samer, vilket förstås utifrån intern kolonialism. Intern kolonialism är en process som bygger på icke-beslut, vilket i vår analys har påvisats och resulterar i att samerna inte får nyttjanderätt av mark, i och med att inget beslut tas. Detta kan förklaras utifrån intern kolonialism, då det avhandlar hur människor som upplevt kolonialisering fortlever på sin mark men nu utan rätt till självbestämmande, och på så sätt har svårare att uppnå självbestämmande i och med att de inte erkänns på samma sätt som externt koloniserade grupper (Tully 2000, s.40).

Utifrån vår analys har vi således kommit fram till att dessa teorier har varit fruktbara för att undersöka denna diskurs. Det material vi undersökt kan vi se grundas i dessa teorier och kan alltså förstås utifrån dem alla men som tidigare nämnts skiljer sig dock statens ställningstagande när det handlar om urfolk i andra länder respektive i Sverige. Analysen av materialet har därför kunnat visa att postkolonialism, såsom Orientalism och komplicerad kolonialism, ligger till grund för statens agerande internationellt. Medan intern kolonialism och saltvattenskolonialism, tillsammans med Orientalismens perspektiv å andra sidan kan användas för att förstå den svenska statens syn på samer.

Avslutningsvis ser vi hur man skulle kunna bygga vidare på detta ämne på många olika sätt, men vi tror framförallt att de skulle vara intressant om man skulle utökat materialet samt jämfört med andra länder, exempelvis de nordiska för att försöka se om det finns ett mönster i hur man pratar om urfolk och dess markrättigheter.

8 Referenser

- Bacchi, Carol Lee (2009). *Analysing policy: what's the problem represented to be?* Frenchs Forest, N.S.W.: Pearson
- Bacchi, Carol (2012) Introducing the 'What's the Problem Represented to be?' approach, I Angelique Bletsas & Chris Beasley, *Engaging with Carol Bacchi; Strategic Interventions and Exchanges*. University of Adelaide Press. (s;21–23)
- Badersten, Björn & Gustavsson, Jakob (2010). *Vad är statsvetenskap? om undran inför politiken*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bletsas, Angelique. & Beasley, Chris. (red.) (2012). *Engaging with Carol Bacchi [Elektronisk resurs] strategic interventions and exchanges*. Adelaide: University of Adelaide Press
- Girjasdomen NJA 2020 s.3
- Hämtad 22/12-20 17:15
- Johansson, Peter. 2008. *Samerna- ett ursprungsfolk eller en minoritet? En studie av svensk samepolitik 1986–2005*. Diss. Göteborgs Universitet.
- Loomba, Ania (2015). *Colonialism/postcolonialism*. Third edition Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge, Taylor & Francis Group
- Mishra, Vijay & Hodge Bob. *What is Post (-) colonialism*. I: Williams, Patric & Chrisman, Laura, *Colonial discourse and post-colonial theory: a reader*, Columbia University Press, New York, 1994
- Mohanty, Chandra Talpade (2003) "Under Western Eyes' Revisited: Feminist Solidarity through Anticapitalist Struggle", *Signs: Journal of Women in Culture and Society*. 28(2): 499–535.
- Mörkenstam, Ulf. 1999, *Om 'Lapparnas privilegier' – Föreställningar om samiskhet i svensk samepolitik 1883 – 1997*. Stockholms universitet.
- Prop. 1962:100 - Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående svenskt utvecklingsbistånd
- Prot. 2014/15:89, Riksdagens protokoll 21 april 2015

- Regeringen 2016. Sverige bland världens största biståndsgivare som andel av BNI <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2016/04/sverige-bland-varldens-storsta-bistandsgivare-som-andel-av-bni/> Hämtad 18/12-20
- Reimerson, Elsa (2015). *Nature, culture, rights: exploring space for indigenous agency in protected area discourses*. Diss. (sammanfattning) Umeå: Umeå universitet, 2015
- Response from the Swedish Government regarding UPR recommendations - <https://www.regeringen.se/49be62/contentassets/49b69f19914542d2ab6c00d1e2ed56b2/response-from-the-swedish-government-regarding-upr-recommendations.pdf>
- Said, Edward W., *Orientalism*, [Ny utg.], Ordfront, Stockholm, 2000
- Sametinget 2020. Bakgrund <https://www.sametinget.se/bakgrund>
- Sametinget 2020a. Är samerna ett urfolk? <https://www.sametinget.se/urfolk> Hämtad: 7/12-20 14:00
- Sametinget 2020b. Om ILO 169 <https://www.sametinget.se/1054> Hämtad 23/12-20 13:54
- Semb, Anne Julie, 2012, "Why (not) commit?", NJHR 30:2, p. 122-147
- Sida 2017a. Global fond för landrättigheter får bas i Stockholm <https://www.sida.se/Svenska/aktuellt-och-press/Medieservice-och-presskontakt/pressmeddelanden/2017/global-fond-for-landrattigheter-far-bas-i-stockholm/> Pressmeddelande Hämtad: 24/11-20 11:10
- Sida 2017b. Rätten till mark <https://www.sida.se/Svenska/aktuellt-och-press/nyheter/2017/oktober-2017/ratten-till-mark> Hämtad 19/12-20
- Sida 2020a. Så fungerar biståndet <https://www.sida.se/sa-fungerar-bistandet> Hämtad 20/12-20 10:49
- Sida 2020b. Inbjudan till development talk om landrättigheter <https://www.sida.se/Svenska/aktuellt-och-press/development-talks/inbjudningar/land-rights> Hämtad: 19/12-20 13:52
- Situated Knowledges: The science question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective - Donna Haraway i Harding, Sandra (2003, red.). *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual & Political Controversies*. London: Routledge.
- SOU 1999:25, Samerna - ett ursprungsfolk i Sverige. Frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169, Stockholm.
- SR 2018 .194: "Det sossiga är att ha både plikter och rättigheter" <https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1141559?programid=4743> Hämtad 1/12-20
- SR 2020. Lagrådet ger klartecken för konsultationsordning med samer <https://sverigesradio.se/artikel/7597223> Hämtad 17/12-20
- The Tenure Facility 2020. About us <https://thetenurefacility.org/about-us/who-we-are/> Hämtad-24/11-20

- The Tenure Facility. 2019. Annual Report 2019. Stockholm: The Tenure Facility.
<https://view.publitas.com/the-tenure-facility/annual-report-2020-07/page/1> [24-11-2020 15:16] ‘
- Tully J, 2000, “The struggles of indigenous peoples for and of freedom”, in *Political Theory and the Rights of Indigenous Peoples* Eds D Ivison, P Patton, W Sanders (Cambridge University Press, Cambridge) pp 26–59
- Öhman, May-Britt (2008). "Sverige hjälper": - att fostra svenska folket till medvetenhet om sin egen storhet och andras litenhet. *Tidskrift för genusvetenskap*. 2008:1, s. 59–76
- Össbo, Åsa (2014). *Nya vatten, dunkla speglingar [Elektronisk resurs] industriell kolonialism genom svensk vattenkraftutbyggnad i renkötselområdet 1910–1968*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2014